

OPINIO GENUAE

Et quoniam Antonius Mirandula fere omnium et antiquorum et maxime modernorum de hac re opinionem refert, inter quos (forsitan tamquam magis honorandus inter philosophos) est primus noster praceptor Marcus Antonius Genua qui quantus sit philosophus, cum per totum terrarum orbem sua doctrina, sit notus externa non indiget tuba. Primo igitur et nos ad suam recitandam opinionem libenter descendimus.

Ponit igitur vir iste gravissimus duas conclusiones ad mentem expositorum. Prima, intentionem esse de simplicibus vocibus res ipsas exprimentes, non autem de rebus, neque de ente ut ens est; voces ergo per ipsum ut res significant sunt subiectum in hoc libro.

Secunda conclusio: logicum esse librum istum, et praecedere omnes alias libros in logica, prima nunc est vicenda conclusio.

Ratio vero sua per quam conclusionem hanc confirmat ista est, clare si de generibus istis ut entia sunt sic ut abstracta per essentiam vel per independentiam; ergo consideratio methaphysica, cum abstrahat hoc modo ab omni motu et materia ([107](#)). Et ideo consideratio methaphysica erit ista praedicamentorum, cum ergo methaphysicalia non possunt cognosci ([108](#)) nisi praecedat naturalis, merito iste liber sequeretur quia sit post naturalem philosophia. Quod maxime absurdum esse putat. Nec posset aliquis dicere quod praecedat cognitione confusa, quoniam sequeretur petitio in principio, scilicet quod declaretur ignotum per ignotius, quoniam ista cum sint confuse cognita per haec si cognosceremus naturalia tunc procederemus petendo in principio ex ignoto ad ignotum ([109](#)); haec summatim refert iste vir doctissimus ad mentem Theophrasti, Porfirii, Alexandri et Simplicii.

Nescio si sua sit haec opinio quam recitat Mirandula, tamen si mihi contra tantum virum et praceptorum recalcitrare liceret, primo arguerem quod sit diminutus. Et summo unum ex ipso met concessum, librum hunc esse logicum, sumo alterum ([110](#)) subiectum in arte, ut diximus in praecognitionibus logices, debet habere duas partes, rem consideratam cum modo considerandi et sine altera istarum non posse esse subiectum; sumimus alterum quod est determinatum, scilicet rem consideratam esse secundo intellecta, modum autem considerandi in logica esse ut instrumenta notificandi. Tunc arguerem hoc modo qui ponit subiectum in logica vel parte logices sine materia vel modo considerandi logices est diminutum, sed vir iste ponit pro subiecto voces ut res significantes, quae non possunt esse voces de secundo intellectis. Ergo voces res significantes non possunt esse subiectum in aliqua parte logices. Minor probat exemplo haec vox homo significat hanc rem scilicet hominem non potest esse terminus logicalis nec aliquid consideratum in logica, bene nomen, verbum propositio, sillogismus et alia quae sunt secundo intellecta, ut postea dicemus. Nec possent respondere quod materia et termini possunt in diversis artibus considerari; tunc nam hoc esset verum quando res aliqua posset ab aliqua arte considerari cum modo considerandi suo, quod non videtur ipse addidisse nec potest, illa res et materia ab ipso logico et sub suo modo convenire.

Iterum arguerem sumendo unum quod longius probatum in praecognitionibus logices modum considerandi alicuius subiecti esse idem totius et partis, a quo ars dicitur et est una. Sed isti dant duos modos considerandi dando subiectum, ergo male probatur minor, licet ut secundum quod ipsum in quantum ipsum reduplicat causam formalem, naturam propriam, modum considerandi proprium rei ([111](#)); ipsi vero dicunt ista considerari praedicamenta ut voces, in quantum res signant ergo dant duos modos considerandi in quantum voces et in quantum signantur res, quod est absonum iuvare.

Praeterea modus considerandi appropriat subiecti propria artibus propriis ([112](#)), sed considerare de voce in

quantum vox est pertinet ad animasticum, ut vero voces significantes entia et species entis ad methaphisicum, nullo igitur istorum modorum ad logicum pertinet de istis consideratio.

Praeterea arguimus tribus rationibus quibus arguit Averroes ([113](#)), sumendo prius unum fundamentum. Nomen ipsum esse universalius his vocibus, hoc modo ut dicunt ipsi ista decem considerari in hoc libro. Nomen nam ([114](#)) est vox significativa rerum mediantibus conceptibus, ista considerantur huismodi per ipsos, ergo ut nomina considerantur, et est ratio per locum non solum topicum sed etiam demonstrativum, ut dicit Averroes, arguere a diffinitione ad diffinitum. Posito ergo nomine tamquam universalis his praedicamentis tamquam vocibus in quantum res signant, ut dicunt ipsi. Arguimus ad inconveniens tribus rationibus ex Averroi sumptis et primo hoc modo.

Quinto Methaphisice. Notiora debent praecedere, sed universale notius ([115](#)). Ergo debet praecedere ordine doctrinae; cui conclusioni pro maiori addamus minorem. Sed nomen est universalius et superius ad ista. Ergo debet praecedere eorum cognitionem tractatus de nomine. Posito igitur quod ista decem ut voces res significantes tractantur in libro Praedicamentorum male fecisset Aristoteles praeponendo haec libro Perihermeneias, in quo de nomine. Et quoniam falsum non sequitur nisi ex falso, dicendum non de vocibus res significantibus librum Praedicamentorum tractare.

Secundo arguimus ducendo eos ad hoc inconveniens, quod tractatus iste esset inartificialis et non essentialis eadem ratione simili qua arguit Averroes locis dictis. Pro quo sumo mihi unum ([116](#)), essentiale, primum et universale est quod convenit alicui, per naturam suam non mediante alio. Et ideo dicebat Averroes ibi quod convenit superiori tribuere inferiori, et quod convenit per se inferiori demonstrare de superiori per accidens et non per se demonstramus et tractatus non essentialis sed accidentalis. Sumimus alterum inferiora non posse cognosci non cognito superiori cum essentialibus suis praedicatis, verbi gratia non possumus cognoscere demonstrationem nisi prius cognoverimus ipsum sillogismum cum essentialibus suis praedicatis. Verbi gratia habere tres terminos et duas propositiones quae convenient sillogismo in quantum sillogismus, sic non possumus cognoscere ista ut voces res significantes nisi prius de istis cognoverimus illa quae convenient nomini et demonstremus de ipsis quod esset inartificiale non per se et essentiale factum. Non ergo ista ante librum Perihermeneias possunt ut voces res significantes considerari.

Tertio arguitur quod esset bis inutilis repetitio una de metis convincendi inter disputantes. Probatur, ut dictum supra, non potest cognosci inferius et particulare non cognito suo universalis. Et est ratio quoniam universale ingreditur diffinitionem particularis, quod necessario prius cognosci debet ([117](#)). Tunc sic si per ipsos ista ut voces res significantes considerantur ergo ut particularia contenta sub nomine, ergo non possunt cognosci non cognito prius ipso quo ad essentialia praedicata. Postea vero si iterum post haec fiat tractatus de ipso nomine cognoscendo essentialia eius praedicata, ergo bis inutiliter repetitio, secus autem si tractatus de universalis praecedat et postea de particulari; nam ex cognito universalis et sumpto tamquam declarato et manifesto possumus diffinire ipsum particulare ex praecognita doctrina universalis sui secus autem si particulare praecedat; hoc autem sequitur quia ponunt de vocibus res significantibus hic considerari, falsum autem non sequitur nisi ex falso, falsum ergo ista ut voces res significantes hic considerari.

Praeterea arguimus ratione posterioristica ([118](#)). Modus considerandi appropriat sibi tractatum proprium arti propriae, qui modus considerandi ([119](#)) est modus diffiniendi, nam quomodo diffinit sic considerat; cui pro maiori addamus minorem, sed ista eodem modo in methaphysica diffiniuntur ergo eodem modo considerantur hic et ibi, cui conclusioni pro maiori addo alteram minorem, sed ibi impossibile est ut considerantur ut simplices voces, ergo et hic impossibile ut simplices voces considerari methaphisicus; nam ([120](#)) omnia considerat ut entia et non ut simplices voces et ideo responsio illa quam dat ipse Genua in 2° libro Apologiae sectione tertia, quod diverso modo considerantur ista in logica et methaphysica, ergo non tractatus methaphisicus videtur quod falsa est ratio per supra sumptum, modus diffiniendi est modus considerandi cum

ergo eodem modo considerant. Totum igitur oppositum sequitur, scilicet quod sit tractatus non diversus ab ipsa methaphisica.

Sed aliquis posset negare nomen esse simplicius et universalius istis decem, ut in rei veritate omnes alii tenet, dicunt enim quae in hoc libro considerantur sunt simplicissimae voces, et ideo praecedit omnes alios libros logices.

Clarius infra de ordine dicemus. Nunc tantum hanc refellere opinionem quum penitus a veritate sit ipsa remota contenti erimus. Pro quo sumimus unum ex Porfirio ([121](#)), species est compositior ipso genere quoniam abundat differentia et habet aliquid quod non habet ipsum genus.

Sumimus alterum, diffinitio ipsius nominis ([122](#)) est vox significans aliquid ad placitum. Diffinitio vero substantiae est vox significans aliquid ad placitum et talem naturam, scilicet quae per se potest existere. Additur ergo in diffinitione substantiae aliquid ulterius magisque in diffinitione nominis, compositius ergo substantiaque nomen. Simplicius ergo nomen.

Et in Postpredicamentis ([123](#)). Illud est prius et simplicius a quo non convertitur subsistendi consequentia, si est substantia est nomen et non econtra, simplicius ergo nomen quam substantia et prius et universalius. Et in veritate nihil potest dici simplicius in logica quam vox significativa ad placitum significans aliquid, non ergo aliquis (nisi insani capit is foret) negare poterit nomen simplicius esse ipsa substantia et omnibus aliis rebus in Praedicamentis consideratis ut voces aliquid significantes et universalius atque prius.

Sed iterum pro hac opinione posset et aliquis dubitare hoc modo. Nomen vel est ens vel non, si ens, ergo vel unum praedicamentorum, quod non, vel sub uno aliquorum praedicamentorum. Ergo aliquid praedicamentorum est universalius nomine et verbo.

Ad quod clare respondeatur sumendo quae supra probavimus, modum considerandi esse formam dantem esse ipsi arti; si ergo nomen et ista decem considerentur ut entia sunt, sic sub ente erit, et nomen sub aliquo decem praedicamentorum et sic non ad logicum sed ad methaphysicum, si vero ut voces significantes ad placitum sic ad logicum. Cum ergo universalius hoc modo nomen, merito universalius in logica erit nomen et non ista decem.

Ratio sua talis erat contra Antonium Mirandolanum. Si ista considerantur ut entia. Ergo methaphysicalis, quoniam omne ens a methaphisico, si methaphysicalis, ergo post naturalem, cum methaphysicalia sint magis ignota dat rationem cum sensus nostros effugiat: merito ergo iste liber postponetur philosophiae naturali, quod est absurdum. Neque posset aliquis dicere quod praecedant ista cognitione confusa, quoniam tunc ignotum per ignotius. Nam cum haec sint confuse cognita et per ista cognosceremus naturalia tunc procederemus petendo in principio ex ignoto ad ignotum ([124](#)).

Antonius Mirandula ut respondeat huic rationi sumit quaedam fundamenta contra omnes expositores, et primum est hoc, dividens ens in particularia entia et sic substantiam postea in particulares substantias de quibus considerant aliae artes. Sumit alterum res eo ordine quem habent apud naturam, et eo ordine habent et a nobis addisci. Sed ens et substantia sunt nobis et natura propria. Ergo prius cognoscenda. Quod sint nam priora manifestum. Quod vero sint nobis priora quia universaliora dat rationem, quum ad cognitionem inferioris requiritur et superiores sed non econtra, et illud est notius quod paucioribus indiget ut cognoscatur, quum ergo prima philosophia sit de ente et substantia priori et notiori quo ad nos et quo ad naturam, merito sequitur falsum esse dictum Genuae quod methaphysica sit de rebus ignotioribus ideo postponitur.

Quae dicit iste vir contra Genuam meo quidem iudicio penitus falsa; stultum est, nam, sic de facili contra

tantum virum ita gravem ac ponderatum philosophum aliquid enuntiare; dicimus itaque verissimum esse hoc, quod ideo methaphisica est post naturalem in ordine doctrinae, quia est ignotior ipsa naturali, cum sensus nostro effugiat: pro qua re declaranda; quamquam non multum ad propositum sit nostrum, tamen propter huius viri importunitate aliquid et nos de hac re dicere non recusabimus, tenemur enim quam maxime praceptoribus.

Et primo sumimus unum (125), quattuor esse quae sita, si est simplex, an est compositum propter quid, et quid. Et haec ordinari inter se necessario; itaque quae situm si est inter alia debet prius cognosci, non nam possemus aliquo modo cognoscere, si deus est aeternus vel propter quid aeternus nisi prius esse ipsius dei sit cognitum et hoc dicebat Aristoteles (126), omnis doctrina sit ex praexistenti cognitione esse, et quid nominis, idest quando volumus habere doctrina de requisita ignota quo ad quia est, quae situm compositum, oportet praecognoscere ipsam esse (127), et quid suum nomen significat (128), non autem quid rei, quoniam quid nominis – ut dicit Themistius – (129), est illud quod est principium omnis cognitionis, non quid rei; nam quid rei est quae situm (130) et nulli quae sito alteri, praecognitio. Et patet ad sensum nisi prius cognoverimus quid significat hoc nomen deus, numquam possumus cognoscere utrum deus sit aeternus nec quid sit deus bene tamen an sit deus an sit aeternus, et propter quid, non adhuc cognito quid sit. Et est ratio, nam quae situm quid est quae situm de substantia ad quod ordinantur omnia alia quae sita accidentium; hoc nam primo et principaliter de re ipsa cognoscere nos intendimus, et ideo ultimum in cognitione; concludimus ergo, quod esse rerum consideratarum in arte, de quibus volumus cognoscere praedicata, necessario praecipere debemus.

Sumimus alterum (131): quattuor sunt considerata in arte, subiectum totale, species per se subiecti totalis, accidentia et principia per se utrorumque. Quae omnia debent esse per se; nam (132) quod est per accidens excluditur ab arte: omnia ergo ista quattuor considerantur in arte necessario quoad praedicata substantialia per diffinitionem, et accidentalia essentialia per demonstrationem, merito igitur in arte antequam haec praedicata de his demonstrentur oportet prius illa praecognoscere esse. Ex quo infero unum, quod si methaphisica est scientia vel ars vel aliqua facultas, et in ipsa artificialiter res considerentur, oportet ut talis facultas omnia talia considerer, scilicet subiectum, species subiecti, principia et accidentia essentialia eorum, et omnium istorum praedicata et substantialia per diffinitionem, et accidentalia essentialia per demonstrationem, quae prius necessario debent praecognoscere esse aliter impossibile est ut praedicata quae sita de eis cognoscantur.

Sumimus alterum (133) esse quod praecognoscitur de subiecto est esse existentiae, non essentiae; nam (134) duplex est esse, essentiae et existentiae. Quod praecognoscitur ante doctrinam est existentiae (135); ex quo infero ergo methaphisicus antequam de ipsis sua praedicata propria cognoscatur, necessario debere praecognoscere esse antequam de eis habeatur doctrina.

Sumimus alterum (136). Illud esse existentiae est esse extra animam, formae in materia, quod est esse singulare (137), esse sensatum, vel ipsum vel potius suum consequens, idest accidens proprium vel opus, vel motus proprius et essentialis et per haec cognoscimus illa (138); nam omne sensatum cum materia, et ut in materia existens (139).

Sumimus alterum (140). Methaphisicus quicquid considerat, sine materia et sine motu considerat: abstrahit a materia et motu, et ideo considerat in quantum sunt entia et sine materia et motu, si bene sint cum materia et motu apud naturam, naturalis autem semper cum materia et motu, etsi sine materia et motu sint res in sui essentia, sicuti primus motor in se sine materia et motu; tamen ut motor et ut cadit in consideratione naturali non sine materia et motu: et ideo continetur sub modo considerandi proprio naturalis.

Ex quibus probamus dictum ipsius Genuae per duas conclusiones. Primo, methaphisicam difficiliorem; secundo, post naturalem necessario ad descendam, quoniam de rebus insensibilibus.

Primam sic probamus, sumendo unum (141): natura dedit intellectui nostro ut nihil possit intelligere nisi prius sit sensatum, fantasiatum, unde quod prius et magis sensatum in singulari (142). Et hoc dicebat Averroes (143): prima principia quoniam fuerunt a pueritia sensata, ideo a pueritia intellecta, ut non recordemur quando evenerint; hoc dicebat Aristoteles (144): quoniam prima principia omni sensu sensata in singularibus, ideo eorum universalia et universales propositiones notissima omnibus, circa quae nemo posset dubitare.

Sumimus alterum (145); omne sensibile existens in materia, et ideo sensibile, naturale, materiale sunt sinonima, et ut sinonimis fere semper utitur his Averroes. Tunc arguimus quod abstrahit a materia et motu abstrahit a sensibili. Sed methaphisicus per supra sumpta abstrahit a materia et motu, ergo abstrahit a sensibili. Cui conclusioni pro minori addamus alterum fundamentum pro maiori, omnis cognitio et facilitas cognoscendi in intellectu nostro venit a sensu, sed, ut nunc probatum, res methaphysicales sunt remotae a sensu, insensibiles per se. Ergo sunt difficilioris cognitionis. Quare Antonius Mirandula deviat a vero, cum dicat methaphysicam esse de rebus notioribus et prioribus apud nos et apud naturam. Quod sit de rebus prioribus apud naturam, verum, et concedimus; quod autem sit de rebus notioribus apud nos, falsissimum, et extat ratio Genuae, quoniam sensus nostros effugiant.. Nec ratio sua valet, methaphysica de universalioribus ergo notior. Non enim universale in quantum universale notius vel ignotius. Sed quando universale est magis sensatum suo particulari, quod continetur sub illo (146). Et sic solvit contradictionem inter quartum et quintum textum primi Phisicorum; in quarto enim dixit universaliora notiora, in quinto vero dixit speciem esse magis notam ipso genere, dixit enim diffinitum notius aliquo modo partibus, diffinitionis quod diffinitum est species, pars diffinitionis est genus.

Ergo species notior ipso genere per quintum textum, genus autem notius per quartum textum, solvit hoc modo, nam semper quod magis universale et compositum illud prius et magis sensatum in singulari suis partibus et ideo suum universale prius et magis notum suis partibus, quoniam ergo genus est quoddam totum respectu specierum ideo notius per textum quartum quoniam iterum species est quoddam totum et continet illas duas partes, scilicet genus et differentiam: ex quibus componitur illa species tamquam ex partibus. Ideo species notior ipso genere, in quantum genus est pars speciei, unde semper quod magis totum magis cadit sub sensum et ideo magis notum.

Etsi quaeratur (147) universale numquam est sensatum; intellectus nam intelligit ipsum universale, sensus autem percipit ipsum singulare tantum, ergo numquam universale sensatum, et numquam quod sensatum est intellectum. Ad quod respondeamus clarissime hoc modo, quicquid dicant alii, hanc propositionem sic simpliciter prolatam esse falsissimam, numquam enim universale est sensatum, nec sensatum intellectum, sed debet intelligi hoc modo, quod est sensatum illud est intellectum, idest quod prius est sensatum in singulari illius universale est prius intellectum in universalis, verbi gratia si quaeramus quid sit magis notum animal vel homo, debemus respondere hoc modo non quod est magis universale vel minus universale, sed debemus respondere hoc modo. Illud est magis notum intellectui nostro, quod est magis et prius sensatum sensui, et nunc respondebimus per causam propriam; nam (148) sensatum est causa propria, instrumentaliter tamen qua intelligit intellectus. Cuius ergo singulare est magis notum sensui, et prius, illius universale est magis notum intellectui, et prius. Exemplum, si videamus aliquid a longe, primo videmus illud et rem illam singularem moveri et ideo cognoscimus illud intellectu in quantum animal, postea videmus oculis quod recte ambuler. Ergo cadit sub sensu in quantum singulare hominis, ideo illud cadit in intellectu in universalis in quantum homo. Ratio igitur cognoscendi non est magis vel minus universale sed ipsum esse magis vel minus, prius et posterius sensatum.

Unde methaphysicalia cum sint remota a materia et motu, necessario insensata, et ideo difficiliora: valet autem in naturalibus illa regula (149), quanto magis universale, tanto magis cognitum, quoniam naturalis considerat res sensibiles. Et quanto magis universales, tanto sua singularia sub illo universalis magis sensata. Et ideo, illius universale magis intellectum et ad haec non pervenit Mirandula, parcat mihi tantus vir.

Praeterea errat cum dicat substantiam esse de rebus prioribus etiam apud nos, cum contradicat Aristoteli ([150](#)): substantia non per se sentitur nisi ratione accidentium. Ergo non primo et per se cognoscitur apud nos et intellectu nostro apud naturam, consequentia est clara per dicta et sumpta supra ([151](#)). Illud intelligit, quod primo sentit sensus, sed non sentit per se substantiam sensus: ergo non intelligit intellectus.

Praeterea errat vir iste excellentissimus, dando rationem quare universalia magis nota nobis, dicens hanc esse causam, quoniam ad cognitionem inferioris requiritur et superioris: non autem e contra.

Ex hoc clarissime perspicitur quod ipse non intelligat quid sit magis et prius notum nobis: non nam quia unum facit ad cognitionem alterius, et non e contra ideo magis vel prius notum nobis vel ignotum, sed per rationem supra dictam ex Aristotele sumptam locis dictis quia magis vel minus sensatum.

Praeterea clarissime errat, et non intelligit illam regulam, quam ipse sumit ([152](#)). Illa enim regula valet in ordine doctrinae: itaque illud quod est necessarium ad cognitionem alterius, prius debet cognosci, et non e contra; quare male improbas, doctissime vir, hunc nostrum huius Academiae Patavinae gravissimum philosophum.

Secundam vero conclusionem, scilicet methaphysicam post naturalem esse in ordine dico doctrinae, non autem perfectionis facillime probamus, memorando supra sumpta fundamenta. Primus, scilicet omnem doctrinam fieri ex praexistenti cognitione esse rerum consideratarum vel sumere tamquam manifestum vel probatum in altera arte ([153](#)). Quod esse est esse existentiae per alterum fundamentum. Quod esse existentiae esse formae in materia, et materiale sensatum, si non per se, tamen per essentialia consequentia, per alterum fundamentum a quo abstrahit methaphysicus per alterum sumptum.

Ex quibus arguimus probando alteram conclusionem: quidquid consideratur in arte, debet contineri sub modo considerandi illius artis ([154](#)). Sed esse existentiae est esse extra animam in materia ([155](#)); ergo quae situm de esse rerum consideratarum a methaphysico non potest quaeri a methaphysico, quum modus considerandi res suas esset ut sunt sine materia et motu. Quoniam ergo omnis ars et scientia atque doctrina oportet sumere esse rerum consideratarum ([156](#)), vel tamquam notas, vel ab alia arte probatas ante doctrinam earum rerum. Haec autem methaphysicalia cum sint insensata, sunt ignota, et ideo oportet accipere ea probata ab alio artifice prius, qui artifex non potest esse nisi naturalis; hoc enim quae situm est proprium ipsi naturali. Necessario igitur naturalis praecedat methaphysicum, cum methaphysicalia sint insensata, quorum esse oportet prius praecipere ante eorum cognitionem. Et hoc dicebat Averroes ([157](#)): methaphysicus sumit pro constanti a naturali intelligentias abstractas esse.

Sed aliquis dubitare posset. Esse intelligentiarum, et maxime dei, est esse sine materia. Ergo quae situm non est naturale, per sumpta supra. Ad quod dicamus quod duplex est esse ([158](#)), essentiae et existentiae. Intelligentiae in essentia sua per se sunt sine materia, tamen non existunt extra animam sine materia; unaqueque enim intelligentiarum existit extra animam alicui orbi, et in corpore et materia necessario. Deus nam et intelligentiae sunt motores et sic in quantum motores necessario cum mobili, quamvis tamen in essentia sua possunt existere sine materia, et sic et eo modo non a naturali.

Neque aliquis obiiciat quod ([159](#)) naturalis probet Deum esse sine materia ex motu aeterno. Aliud nam est probare esse et posse existere aliquid sine materia de se, et aliud est considerare praedicata eius ut existit sine materia in esse essentiae. Primum enim a naturali quoniam et medium necessario naturale, et quae situm naturale respectum nam habet ad materiam. Aliud autem methaphysicum necessario per sumpta supra.

Et subdit iterum Averroem, quoniam nullam habet aliam viam ad probandum esse rerum consideratarum a methaphysica, quam viam naturalem, scilicet viam motus aeterni. Ergo naturalis praecedat methaphysicum,

primo probamus antecedens, secundo consequentiam.

Probamus antecedens et sumimus unum ([160](#)): quattuor sunt quaesita, esse simplex, esse compositum, propter quid, et quid. Esse simplex et compositum habetur per demonstrationem quia. Propter quid vero quae situm per demonstrationem propter quid, unde a fine suo propter quid dicitur. Quid autem habetur per diffinitionem. Licet per demonstrationem simpliciter absolvatur esse et propter quid simul. Tamen principia nullo modo possunt demonstrari esse nisi demonstratione quia a posteriori, quoniam si per aliud principium probaretur principium, tunc esset principium et non principium; demonstratio ergo quia est illa per quam probamus esse existentiae primorum principiorum ([161](#)).

Sumimus alterum ([162](#)): medium demonstrationis quia a posteriori debere esse sensatum, et inductione sensata notum ad sensum.

Sumimus alterum sumptum supra, omne sensatum materiale cum materia et cum motu.

Sumimus alterum sumptum et probatum supra, methaphisicum abstrahere ab omni materia et motu et ideo ab omni sensu.

Ex quibus arguimus, medium demonstrationis quis (per sumptum) debet esse sensatum; methaphisicus (per alterum sumptum) abstrahit ab omni sensato. Ergo methaphisicus non potest uti aliquo modo demonstratione quia, similiter nec demonstratione simpliciter; demonstratio nam simpliciter ([163](#)) procedit ex notis nobis et naturae, quod notum nobis per sumpta supra est illud quod est sensatum a quo abstrahit ipse methaphisicus. Habemus igitur methaphisicum non posse uti demonstratione quia. Tunc ultra qui non potest uti demonstratione quia non potest probare esse existentiae; methaphisicus huiusmodi. Ergo methaphisicus non potest probare esse existentiae suarum rerum. Naturalis autem quum considerat cum materia et motu. Ideo habet medium sensatum, unde potest uti demonstratione quia ad probandum esse existentiae istarum rerum cuius enim medium est illius est ratio; medium est naturale, ergo et ratio.

Sed statim aliquis obiiceret cum Scoto, nonne in methaphysica arguimus si potentia est ergo materia; si datur independens ergo prima causa, quae argumenta sumunt medium posterius et necessarium, ergo demonstrationes quia ([164](#)). Ergo methaphysica utitur demonstratione quia, facilis est responsio: per sumpta sumendo fundamentum hoc medium demonstrationis quia debere esse sensatum et notam inductione sensata ([165](#)). Quoniam igitur talia media sunt insensata, scilicet si potentia ergo materia, etsi datur independens. Ideo non sunt vere demonstrationes quia; quod vero sint huismodi, signum clarum; nam, si aliquis negabit dari potentiam quomodo probabimus nisi medio naturali? Scilicet datur generatio et corruptio, ergo datur potentia, et similiter si negabitur dari causam independentem, non nisi per viam motus possumus probare et medio naturali. Tunc arguimus ([166](#)): quod per aliquid tale per accidens tale, cum ergo talia media inferunt virtute medii naturalis, ergo non per se; vere igitur demonstrationes quia sunt in arte naturali, cum autem in methaphysica per aliud et virtute alterius, ergo per accidens, omnes illae demonstrationes non ergo demonstrationes dici debent. Et ideo vocat Averroes rationes istas insufficientes, solum autem naturales per se sufficientes esse.

Arguitur alia ratione: artifex si habet medium suum proprium non debet ipsum dimittere et sumere alienum; sed Aristoteles, in pribando esse istarum rerum, sumpsit medium naturale et non methaphisicum, ergo signum est quod methaphisicus non habeat tale medium ad probandum esse existentiae suarum rerum, et hoc dicebat Averroes ([167](#)). Quod autem hoc sit verum, non solum Aristoteles in philosophia naturali, sed etiam in methaphysica: probando existentiam harum rerum, utitur medio naturali ([168](#)). Generatio fecit cognoscere materiam et contraria in rebus in 10° et 12°, et 6° ad nonum esse principiorum medio naturali, scilicet per trasmutationem inter contraria, a 29° infra incepit probare entia abstracta esse medio naturali, scilicet motu

aeterno. Quod vero haec sint media naturalia non methaphisicalia, probamus (169) quae cum materia et motu naturali. Tunc arguamus ratione supra dicta, cuius medium illius est ratio, sed medium earum rationum est motus et transmutatio quod naturale per sumptum ergo et ratio ut naturalis, igitur probat haec omnia Aristoteles, signum est quoniam ut methaphisicus non poterat.

Ratio talis erat: naturalis probat esse rerum methaphysicalium, ergo naturalis praecedat methaphisicum. Probavimus antecedens. Nunc probamus consequentiam et sumimus unum (170): esse existentiae praecognoscitur ante doctrinam necessario, sed naturalis – ut probatum – praecognoscit esse existentiae rerum methaphysicalium, ergo naturalis necessario praecedat methaphisicum.

Sed contingit dubitare esse existentiae, subiecti et rerum consideratarum in arte praecognoscitur in prohemio (171); in prohemio inveniuntur res docendae in tractatu, non ergo naturalis praecognoscit esse rerum consideratarum a methaphysica.

Responsio est clara, sumendo unum (172): aliud est quod praecognoscitur et aliud quod demonstratur, quando praecognoscimus aliquid tamquam notum vel sumitur tamquam notum vel probatum in altera arte, hoc potest fieri de subiecto in arte propria (173); probare vero vel demonstrare si est ignotum hoc non potest fieri amplius in arte propria locis dictis. Cum ergo res methaphysicales sint ignotae ut probatum, ideo sumit methaphisicus non probat, ars autem naturalis probat.

Quoniam ergo methaphysica abstracta a rebus sensatis, nec habens medium demonstrationis quia ad probandum esse existentiae suarum rerum, ideo eam praecedat naturalis, vera igitur est ratio Genuae, quia methaphysica de rebus quae fugiunt nostros sensus, ideo postponitur naturali.

Unde debemus notare quantum Aristoteles superavit suum praeceptorem Platonem in ordine et artificio. Praeposuit enim Aristoteles naturalia propter causam quam supra probavimus; Plato autem postposuit; quod quantum sit inartificialiter factum rationes supra factae demonstrant.

Patet etiam quantum aberrant Moderni quidam Scotistes, increpantes Aristotelem quod semper usus fuerit ad haec omnia probanda via naturali, dicentes Aristotelem non uti, quoniam nescit alias, et ideo dicunt Platonem meliorem fuisse methaphisicum quam Aristotelem, Aristotelem autem perfectiorem philosophum naturalem, o quam vanum iudicium immo dicimus quod si aliter fecisset Aristoteles non Aristotelem fuisse iudicaremus: cum inartificialiter fecisset sicut et Plato fecit, et ideo si mirandus in omnibus fuit Aristoteles, magis tamen divinus quam humanus in artificio tenendus. Ad quod nullus adhuc pervenit.

Sed aliquis contra haec argueret, si naturalis considerat esse existentiae rerum methaphysicalium. Ergo considerabit res alterius artis, quod non est opus artificis (174).

Possumus dicere (175): praecognitio est ante doctrinam, cum ergo ista est praecognitio, ergo potest fieri ante doctrinam rerum methaphysicalium et quod in alia arte sumere tamquam manifestum hanc recordor fuisse responsionem mei praeceptoris Balduini cuius anima quiescat et quamvis eam improbare non audeo quum claram fugam esse appareat et multa etiam sequantur inconvenientia.

Sed possumus fortasse melius respondere non recedendo ex nostri sumptis, scilicet esse existentiae rerum consideratarum aliarum facultatum est proprium quae situm artis naturalis cum habeat respectum ad materiam – ut probatum supra – et sic negamus quod considerat res alterius artis.

Neque obstat etsi naturalis facultas non solum esse existentiae inveniat istarum rerum, sed etiam diffiniat, sicuti clare videmus fecisse in primo Phisicorum non solum invenit sed etiam diffinivit (176) materiam

primam, sic etiam in 2° Phisicorum invenit et diffinivit primum motorem. Ad hoc enim respondet Averroes (177) quod naturalis invenit et diffinivit ea modo suo ut sunt, cum motu et cum materia, methaphisicus autem accipit illa pro constanti a naturali et diffinit ut abstracta a materia et motu in quantum entia, sub modo suo proprio methaphysicali; et sic egit de materia prima (178): materia est illa quae est in potentia ad omnes formas, ad omnia praedicamenta, nullum eorum actu (179), deum ipsum ut primam formam primum finem, quod sit unus.

Nec valet ratio Scoti, motus non continet nec actu nec virtute primum motorem, ergo non potest esse medium ad inveniendum primum motorem.

Assuetis peripateticae doctrinae et maxime Averrois facilis est responsio sumendo unum (180): principium et medium duplex est, quoddam essendi et cognitionis sicuti natura in philosophia naturali, quoddam autem cognitionis tantum sicuti effectus et accidens proprium et est causa cognitionis ipsius principii non autem essendi et cognitionis. Quam etiam dedit nobis Aristoteles (181): sicuti est motus cum motore aeterno quamvis non causa essendi tamen causa cognitionis. Et semper medium demonstrationis quia ab effectu est causa cognitionis tantum non autem esse (182). Motus ergo aeternus est vera causa motoris aeterni, dico cognitionis quamvis non esse. Sed malum logicum aliquid tunc inspicere posse desperandum.

Neque etiam sequitur illud quod si probaret esse existentiae rerum methaphysicalium, subalternaretur ipsi methaphisicae; nam (183) ars inferior dat esse, superior dat propter quid: si ergo naturalis dat esse rerum methaphysicalium, ergo subalternaretur primae philosophiae. Primo dicimus philosophiam naturalem non subalternari methaphisicae. Et sumimus unum (184): artes quae subalternarentur ad invicem, habent istas conditiones, prima ut una sit tamquam species, scilicet subalternata, altera subalternans tamquam genus. Secunda conditio ut utraeque sint univocae, idest non differant in modo considerandi et re essentiali, sed solum in re accidental. Tertia (185), ut sumant easdem praemissas ad probandum aliquod quae situm, methaphysica vero et naturalis (186) differunt in modo considerandi, nec sumunt eandem praemissam nec possunt habere idem quae situm, et ideo naturalis non subalternatur methaphisicae.

Ad rationem facile est respondere cum Aristotele (187): non solum quia et propter quid differunt in eadem scientia, sed in diversis, nec solum in diversis quae sunt subalternatae, sed etiam – ut concludit in ultimo capituli – etiam in scientiis non subalternis; dat exemplum: sicuti de vulnere circulari phisicus dat quia, mathematicus dat propter quid, non igitur semper quae dat quia subalternatur scientiae quae dat propter quid; si igitur naturalis dat quia ipsi methaphisicae non sequitur propter hoc ut sit subalterna ipsi methaphisicae. Et haec est responsio Averrois (188).

Concludimus ergo quod per hanc rationem quam assignavit Genua sub suis brevissimis verbis, quoniam methaphysica est de rebus quae fugiunt sensus nostros ideo sua viae omnes sunt insufficientes ad probandum esse earum rerum et ideo naturalis necessario praecedit methaphysicum.

Nec valet ratio Mirandulae qua probat methaphysicam debere praecedere. Ratio nam sua talis erat. Res sicuti sunt sic debent cognosci et eo ordine, sed methaphysicali apud naturam sunt priora per divisionem suam, ergo debent praecedere. Pro responsione clara, primo sumimus illam maiorem habere duas partes. Res sicuti sunt sic debent cognosci, hoc est verum (189). Scientia vera rei insequitur opus naturae. Non autem valet de ordine. Et est ratio sumpta ex 5° Methaphysics, (190): ordo nam doctrinae non sumitur semper ab eo quod est notius. Quoniam ergo – ut probatum – naturalia sunt notiora, ergo praecedere debent potius naturalia per hanc rationem et quamvis methaphysicalia sint universaliora, non sequitur propter hoc ut sint notiora, et probavimus hoc supra. Haec tamen pauca diximus de hac re propter importunitatem aliorum quamvis non multum sit ad nostrum propositum.

Nos autem ipsi Genuae concederemus omnia, scilicet librum istum post naturalem si sit methaphysicalis. Non tamen valet ratio sua quod non possit praecedere cognitione confusa, quia tunc esset declaratio ignoti per ignotius et sic esset petitio in principio, dicimus hoc non valere, omnis enim doctrina ([191](#)) fit ex praexistenti cognitione esse et quid nominis, quae cognitio necessario est confusa non distincta cum sit praecognitio dirigens ad veritatem non agens ([192](#)); quae praecognitio est confusa necessario non distincta, et est ratio, quoniam si omnis doctrina fit ex praexistenti cognitione, idest si omnis doctrina distincta rei habetur ex aliqua praexistenti cognitione illius, tunc illa praecognitio praecedens rei (non dico praemissarum) non poterit esse distincta, quoniam tunc cognosceretur et esset nota prius perfecte et distincte et ignota simul ignota in quantum quaeritur, nam quae situm est illud quod est ignotum naturaliter ([193](#)), et etiam cognita in quantum dicis illam praecognitionem esse distinctam et sic concederetur aliquid abominabile. Ad quod fugiendum oportet dicere praecognitionem illam quid nominis et esse ante cognitionem et doctrinam rei distinctam, confusam essem, quod praecedit necessario, nec potest haberi doctrina distincta ([194](#)) nisi per illam prius. Sic igitur nos dicimus possibile esse quod liber Praedicamentorum praecedat naturalem philosophiam cognitione confusa, solummodo habendo de illis rebus quae traduntur in libro Praedicamentorum praecognitonem confusam, scilicet quid nomina significant et esse et non distinctam, quoniam distincta in methaphysica; sic responderem rationi Genuae ex regulis libri Posteriorum.

Confirmamus hoc per Averroem: in ultimo expositionis Porfirii dicit omnia illa tradita a Porphirio esse declarationes nominis et esse introductorium atque praecedere totam logicam; doctrina tamen eorum distincta necessario habetur in libris Topicorum. Quare simili modo possumus dicere librum Praedicamentorum esse cum naturali philosophia.

Iterum alteram rationem istorum solvere nec erit difficile. Ratio eorum talis est, et pro ratione sumunt unum, non posse aliquid adisci nisi prius cognoverimus simplices eius partes; sumunt alterum nomen ipsum habere simplices partes et sunt decem praedicamenta, quod sunt decem simplices voces res simplices significantes. Tunc arguitur per eos non potest aliquid adisci nisi prius eius simplices partes adiscantur, sed nomen cognitum in libro Perihermeneias habet simplices partes quae sunt decem illae simplices voces. Ergo oportet antequam tractetur de nomine, fieri tractatum in quo tractetur de decem illis simplicibus vocibus qui tractatus non poterit esse aliis quam liber Praedicamentorum. Merito igitur datur liber Praedicamentorum, et in eo contractantur simplices illae voces. Simplices ergo voces sunt subiectum in libro Praedicamentorum.

Huic rationi iam responsum est, negando secundum fundamentum, scilicet ille decem voces esse partes nominis ipso nomine simpliciores, etsi sunt partes nominis diximus quod veniant ut species et compositiores, non autem universaliores ac simpliciores. Signum est ipsem Aristoteles ([195](#)) dicit partes nominis et verbi nihil significant. Quare non dantur aliquae voces quae sint partes nominis simplices aliquid significantes.

Note

[107](#)) 6° Meth., cap. 2°

[108](#)) 8° Phis., cap. 3°

[109](#)) 2° Prior., cap. De petitione principii

[110](#)) 1° Post., comm. 178°; 2° Phis., cap. 17°

[111](#)) 1° Post., cap. De universalis; 5° Meth., cap. De secundum quodipsum

[112](#)) 1° Post., comm. 178°; 2° Phis.

113) 1° Post. 1° Phis., in prologo

114) 1^ Perihermeneias, cap. 2°

115) 1° Phis., cap. 4°

116) 1° Post., cap. De secundum quod ipsum

117) 6° Top., cap. 4°; 1° Post., cap. 2°; Themistius, 1° Meth., cap. 42°

118) 1° Post., comm. 178°

119) 6° Meth., cap. 2°

120) 4° Meth., cap. 1°

121) Capite de differentia

122) 1^ Perihermeneias, cap. proprio

123) Capite De priori

124) 2° Prior., cap. proprio

125) 2° Post., cap. 1°

126) 1° Post., cap. 2°

127) 2° Post., cap. 1°

128) 1° Post., cap. 2°

129) Ibi et 2° Post., cap. 9°

130) 2° Post., cap. 1°

131) 1° Post., cap. 25° De unitate scientiae

132) 1° Post., cap. 32°; 5° Phis., cap. 6°; 6° Meth., cap. 6°

133) 2° Post., comm. 33°

134) 3° De anima, capp. 9° et 10°

135) Loco dicto et 1° Top., cap. De accidente Averr.

136) 3° De anima, cap. 9°

137) 1° Coeli, capp. 92°, 95°

138) 1° Phis., capp. 2° et 3°

139) 2° De anima, cap. 121°

140) 6° Meth., cap. 2°

141) 3° De anima, cap. 30°

142) 3° De anima, cap. 9°

143) 3° De anima, cap. 36°

144) 2° Post., cap. ultimo De primis principiis

145) 2° De anima, cap. 121°

146) 1° Phis., capp. 4° et 5° Averrois

147) 3° De anima, cap. 9°

148) 3° De anima, cap. 30°

149) 1° Phis., cap. 4°

150) 2° De anima, cap. 65°

151) 3° De anima, cap. 30°

152) Post predicamenti, cap. De priori; 5° Meth., eodem capitulo

153) 1° Post., cap. 25°

154) 1° Post., comm. 178° et cap. 27°; 2° Phis., comm. 17°, 18°

155) 2° Post., cap. 33°; 1° Top., cap. De accidenti Averr.

156) 1° Post., capp. 22° et 25°

157) 8° Phis., comm. 3°

158) 3° De anima, cap. 2°

159) 8° Phis.

160) 2° Post., cap. 1°

161) 1° Phis., cap. 2°

162) 1° Post., cap. 36°, comm. 96°

163) 1° Post., comm. 12°

164) 1° Post., cap. 30°

165) 1° Post., cap. 30°

166) 1° Post., cap. 5° et cap. De universal, comm. 36°; 5° Phis., cap. 1°

167) 12° Meth. Capp. 5° et 6°; 8° Phis., cap. 3.

168) 8° Meth., cap. 12°; 12° Meth., capp. 10° et 14°

169) 6° Meth., cap. 2°

170) 1° Post., capp. 2° et 25°

171) 3° Reth., cap. De prohemio

172) 2° Post., comm 33°

173) 1° Post., capp. 2°, 25°

174) 1° Post., comm. 55°

175) 1° Post., cap. 2°

176) Cap. 82°

177) 2° Meth., capp. 5° et 6°

178) 7° Meth., cap. 8°

179) 12° Meth.

180) Averr., 1°Post., capp. 8°, 11°; 1° Phis., cap. 6°

181) 1° Phis., cap. 2°; 2° De anima, cap. 27°

182) 1° Post., cap. 8° et comm. 95°

183) 1° Post., cap. 30°

184) 1° Post., cap. 30°

185) 1° Post., comm. 55°

186) 6° Meth., cap. 2°

187) 1° Post., cap. 30°

188) 1° Post., cap. 100°

189) 1° Post., cap. 8°; 2° Post., cap. 94°; 2° Meth., cap. 4°; in Post praedicamentis, cap. De priori

190) Cap. 1°

191) 1° Post., cap. 1°

192) 1° Post., comm. 1° in principio Epitomatum logices, Averr.

193) 2° Post., cap. 1°

194) 1° Post., locodicto

195) Perihermeneias, cap. 2°

Tutti i contenuti di questo documento sono pubblicati sotto la [Licenza Creative Commons: NC-SA](#)
[Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 License](#)